

PENKTASIS AVENIU: PENKTĄ VALANDĄ RYTO

AUDREY HEPBURN, *PUSRYČIAI PAS TIFANĖ*
IR MODERNIOS MOTERS IŠKILIMAS

SAM WASSON

PENKTASIS AVENIU: PENKTĄ VALANDĄ RYTO

AUDREY HEPBURN, *PUSRYČIAI PAS TIFANĮ*
IR MODERNIOS MOTERS IŠKILIMAS

SAM WASSON

Iš anglų kalbos vertė Milda Dyke

Sofoklis

Vilnius, 2015

Skiriu Halpernui, Cheiffetz, Ellison, be kurių...
ir taip toliau.

JEI YRA BENT VIENAS GYVENIMO FAKTAS, DĖL KURIO AUDREY HEPBURN ABSOLIUČIAI TIKRA, KURIAM JI BE IŠLYGŲ ištikima, jis yra šis: santuokinis jos gyvenimas, vyras ir kūdikis svarbesni, nepalyginti reikšmingesni už karjerą.

Audrey pasakė tai ir anądien, *Pusryčių pas Tifanį* filmavimo aikštelėje. Tai „Paramount“ studijai Jurowo ir Shepherdso kuriama komedija, kur ji vaidina Niujorko malonumų gyvenimą gyvenančią jauną moterį, kavinių minios liūtę, nepasižyminčią itin dideliu pastovumu.

Toks neįprastas mis Hepburn vaidmuo iškėlė dilemą: moteris, paskirianti gyvenimą karjerai, ar moteris žmona? Aktorė aiškiai patvirtino, kad su šiuo vaidmeniu ji nenori būti sutapatinta.

STUDIJOS „PARAMOUNT PICTURES“
RYŠIŲ SU VIEŠUOMENE SKYRIUS
1960 LAPKRIČIO 28 DIENA

TURINYS

Pagrindiniai veikėjai II
Holės Golaitli Niujorkas 13
Pramoga artėja 17

1

APIE TAI SVAJOJA

1951–1953

23

2

TO NORI

1953–1955

51

3

TAI MATO

1955–1958

75

4

TAI PALYTĖJA

1958–1960

97

5

TAI JAI PATINKA

1960

125

6

TAI DARO

1960, spalio 2–1960, lapkričio 11

161

7

TAI PAMILSTA

1961

207

8

NORI DAUGIAU

1970-iejai

235

Padėka 241

Pastabos apie išnašas 245

Išnašos 247

Apie autorių 275

PAGRINDINIAI VEIKĖJAI

Audrey Hepburn

Aktorė, kuri troško namų

Trumanas Capote

Romanistas, kuris troško motinos

Melas Ferreras

Vyras, kuris troško žmonos

Babe Paley

Gulbė, kuri troško skristi

George'as Axelrodas

Scenaristas, kuris norėjo, kad seksas vėl būtų šmaikštus

Edith Head

Kostiumų kūrėja, kuri troško amžinai dirbti, likti senamadiška, bet neprarasti stilingumo

Hubert de Givenchy

Dizaineris, kuriam reikėjo mūzos

Marty Jurowas ir Richardas Shepherdas

Režisieriai, kurie norėjo sudaryti pelningiausią sandėrį, gauti geriausius aktorius geriausiam filmui sukurti

Blake'as Edwardsas

Filmo statytojas, kuris bent kartą norėjo sukurti rafinuotą komediją suaugusiesiems

Henry Mancini

Kompozitorius, kuris tetroško, kad jam būtų leista kurti kaip jis nori

Dr Johnny Merceris

Tekstų kūrėjas, nenorėjęs nugrimzti į užmarštį

KITI AKTORIAI

Colette

Gloria Vanderbilt

Doris Day

Patricia Neal

Marilyn Monroe

George'as Peppardas

Swiftu Lazaras

Bennettas Cerfas

Billy Wilderis

Mickey Rooney

Carol Marcus

Akira Kurosawa,

Nuskriaustasis

BE TO, PRISTATOMA

Letty Cottin Pogrebin

Mergina, kuri išvydo aušrą

HOLĖS GOLAITLI NIUJORKAS

1. „COLONY“ RESTORANAS, MADISONO AVENIU IR 61-OJI GATVĖ
Čia prodiuseris Marty Jurowas laimėjo teises į *Pusryčius pas Tifanį*

2. „GOLD KEY“ KLUBAS, VAKARŲ 26-OJI IR 56-OJI GATVĖS
Čia trečią popiet Carol Marcus sutikdavo Capote ir susėdę priešais židinį jie ilgai šnekėdavosi

3. „COMMODORE“ VIEŠBUTIS, LEKŠINGTONO AVENIU IR 42-OJI GATVĖ
Čia „Paramount“ studija surengė atvirą katinų peržiūrą, ieškodami to, kuris vaidins Holės Katiną

4. „PALEY PIED-A-TERRE“
Trejetas kambarių dešimtame „St. Regis Hotel“ viešbučio aukšte, kur gyveno Billas ir Babe Paley, kai nebuvodavo savo dvare Long Ailande

5. 21-ASIS KLUBAS, VAKARŲ 21-OJI IR 52-OJI GATVĖS
Filme *Pusryčiai pas Tifanį* Paulas čia pakviečia Holę išgerti, kai ši atsisveikina su Doktoru (savo vyru)

6. „GLORIA VANDERBILT“, PASTATAS 65-OJOJE GATVĖJE, TARP PENKTOJO IR ŠEŠTOJO AVENIU
Rudų plytų namas, pravertęs kaip Holės namo modelis, vieta, kur Carol Marcus sutiko Capote

7. „EL MOROCCO“, RYTŲ 154-OJI IR 54-OJI GATVĖS
Čia Marilyn Monroe nusispyrė batus ir šoko su Capote

8. „LA CÔTE BASQUE“, RYTŲ 5-OJI IR 55-OJI GATVĖS, TIES PENKTUOJU AVENIU
Mėgstama Trumano ir jo bičiulių priešpiečių vieta. Taip pat gaisrą sukėlusio Capote kūrinio „La Côte Basque, 1965“¹ veiksmo vieta. Šis veikalas rašytojui kainavo kone visa, ką jis tvirtino mylintis

1 Baskų pusėje, *pranc.*

9. „PLAZA HOTEL“ VIEŠBUTIS, 58-OJI GATVĖ IR PENKTASIS AVENIU

Čia dažnai lankydavosi Gloria Vanderbilt ir Russellas Hurdas, viena iš asmenybių, įkvėpusių Capote bevardį *Pusryčių pas Tifanį* pasakotoją

10. FONTANAS TIES ŠIAURRYTINIU 52-OSIOS GATVĖS IR PARKO AVENIU KAMPU

Pusryčių pas Tifanį veiksmo vieta lauke

11. „TIFFANY & CO.“, PENKTOJO AVENIU NR. 727 TIES 57-ĄJA GATVE

Pirmosios *Pusryčių pas Tifanį* scenos vieta, pirmosios filmavimo dienos. 1960 metų spalio 2-osios, sekmadienio, penktos valandos ryto kadras

12. MŪRINIS NAMAS RYTŲ 71-OSIOS GATVĖJE NR. 169, TARP LEKSINGTONO IR TREČIOJO AVENIU

Pas Golaitli filme *Pusryčiai pas Tifanį*

13. „NAUMBURG BANDSHELL“, PAKYLA IR KUPOLAS KONCERTAMS CENTRINIAME PARKE, TARP 72-OSIOS GATVĖS IR PENKTOJO AVENIU

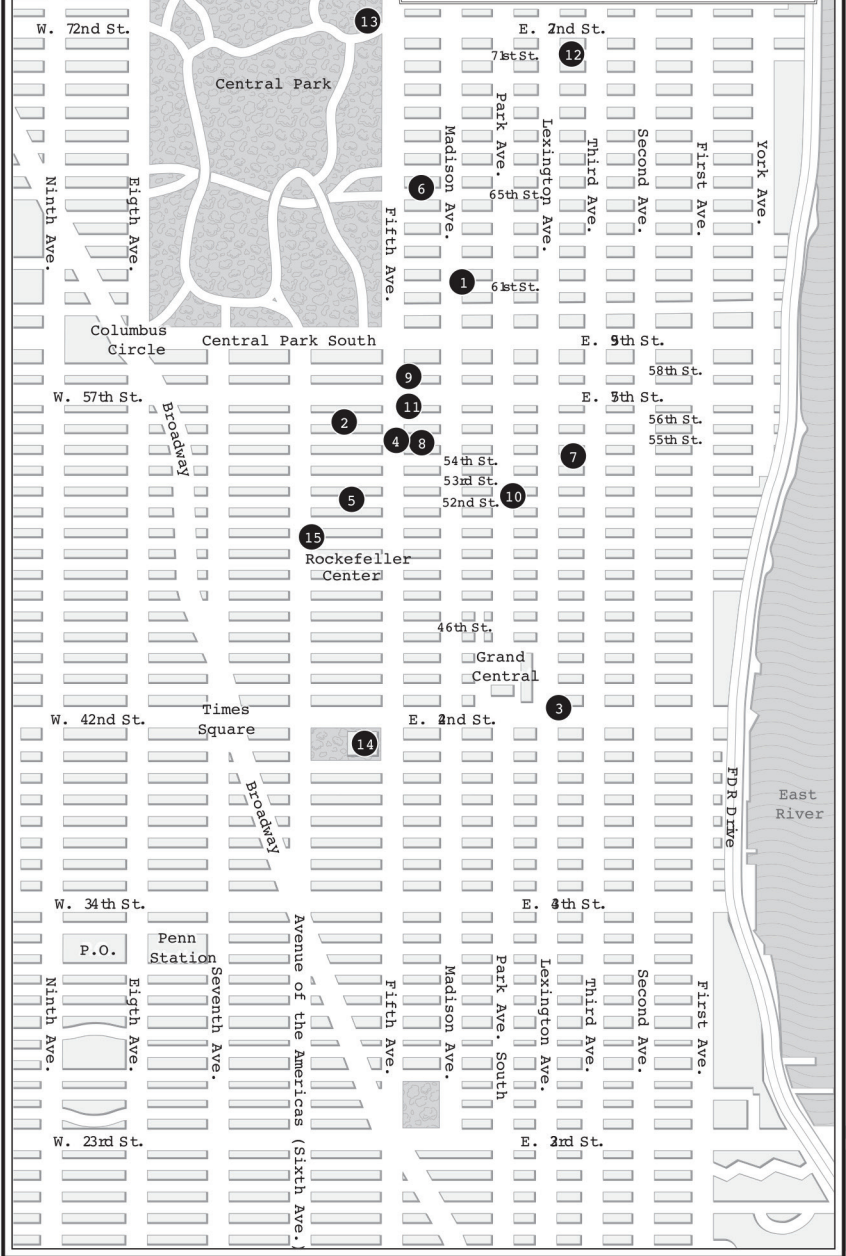
Pusryčių pas Tifanį veiksmo vieta lauke, kur Doktoras ir Paulas šnekučiuojasi apie Holę

14. NIUJORKO VIEŠOJI BIBLIOTEKA, *PUSRYČIŲ PAS TIFANĮ* VEIKSMO VIETA LAUKE. 42-OJI GATVĖ IR PENKTASIS AVENIU

15. „RADIO CITY MUSIC HALL“,¹ AMERIKŲ AVENIU NR. 1260
Filmo *Pusryčiai pas Tifanį* premjeros 1961 metų spalio 5 dieną vieta

1 Pramogų vieta Rokfelerio centre, Niujorke

Holès Golaitli Niuorkas

Bon chers ames' -

Tie stačiai nuostabūs žmonės iš „Paramount“ birželio 6-oją, ketvirtadienio vakarą, rodys tą dievišką filmą *Pusryčiai pas Tifaniję*, ir tu, mielas, esi kviečiamas. Tai vyks Graumano Kinų teatre (koks keistas pavadinimas, eh bien?¹) 8:30, tai yra vakare.

Dalyvaui, tai bus a tres³ neeilinė pramoga, pirmoji ir vienintelė filmo demonstracija iki tol, kol jį ims rodyti provincijose, kitaip sakant, kiekvienam eiliniam.

Aš dairysiuos tavęs ir votre âme⁴.

Mille tendresse⁵,

Holė

X X X X

Repondez s'il vous plait⁶

Holivudo 9-2411

Nr. 843

(Tiesiog paprašyk manęs ar Hossie savo bilietų.
Tau jų reikės, kad įeitum.)

Kvietimas į *Pusryčių pas Tifaniję* premjerą Holivude, 1961 metų spalio.

1 Mielieji, *pranc.*

2 Tiesa, ar ne? *pranc.*

3 Ypač, *pranc.*

4 Tavo draugų, *pranc.*

5 Tūkstantis bučinių, *pranc.*

6 Prašau atsakyti, *pranc.*

PRAMOGA ARTĖJA

Kaip vienas iš tų atsitiktinumų, kurie visai nėra atsitiktinimai, „geros“ Audrey atliktas „ne tokios jau geros“, telefonu iškviečiamos linksmintojos Holės Golaitli, vaidmuo pakreipė visą moterų vaizdavimo kine tendenciją ir suteikė balsą dar neįvardytam pokyčiui lyčių pasaulyje. Seksas nuo Holivudo paprastai sunkiai atsiejamas, tačiau iki *Pusryčių pas Tifanį* juo užsiėmė tik blogos mergaitės. Gal ir pasitaikydavo viena kita išimtis, tačiau geros mergaitės filmuose pirma turėdavo ištekėti, tik paskui nusipelnėdavo tą vienintelį kartą tapti nedoros. Temperamentingesnėms iš jų pasisėkdavo prarasti dorą nuolatos ir su kone bet kokios padėties vyrais. Neverta nė aiškinti, kad galop joms už šias pramogas tapdavo atlyginta. Taigi blogos mergaitės arba kentėdavo / atgailaudavo / mylėdavo / ištekėdavo, arba kentėdavo / atgailaudavo / ištekėdavo / numirdavo; bet pamokymas visuomet skambėdavo maždaug taip: damos, nebandykite to daryti namuose. Tačiau *Pusryčiuose pas Tifanį* staiga – ir

būtent dėl to, kad tai darė Audrey, – gyventi vienai, vaikštinėti po restoranus, atrodyti pasakiškai, šiek tiek nusigerti ima neatrodyti taip smerktina. Būti vienišai faktiškai pasirodo nė kiek negėdinga. Netgi smagu.

Nors gal iškart nė nepastebėjo, o gal tiesiog nepažino, kas tai, tačiau žmonės, susidūrę su Audrey'ės Hole Golaitli 1961 m., pirmąkart gyvenime patyrė laukinę ekscentrišką nepriklausomybę ir rafinuotą seksualinę laisvę, buvusias fantazija. Nuostabiliausia tai, kad šią fantaziją dabar galėjo paversti tikrove. Iki *Pusryčių pas Tifanį* rafinuotos moterų filmuose priklausė tam socialiniam sluoksniui, kurio didumą sudaro beprotiškoje prabangoje besimaudančios, į atlasus susisupsčiusios, šermuonėliais apsisiautusios bulvarų damos, kokiomis tapti tegalėjo tikrosios kino žvaigždės. Tačiau Holė buvo kitokia. Ji dėvėjo paprastus drabužius. Jie nebuvo nė tokie jau brangūs. O atrodė iš koto verčiantys.

Kažin kaip, net ir neturėdama per daug žaliųjų, net būdama neaiškios kilmės, Holė Golaitli sugebėjo būti pasakiška. Jei tai būtų kilminga visuomenės dama ar modelis, jos pasirenkami drabužiai mums darytų gal ir mažesnę įspūdį. Tačiau iš skurdo ji išsikapanojo savo jėgomis, – ir dėl to ši mergina nėra kokia nors menkesnė, – stilių ji pasitelkė tam, kad įveiktų klasės, kurioje gimė, suvaržymus, taigi Audrey sukurta Holė parodė, kad žavesys pasiekiamas kiekvienai, nepaisant amžiaus, seksualinio gyvenimo ar socialinės padėties. Grace Kelly išvaizda žadėjo saugumą, Doris Day buvo nepageidaujama, Elizabeth Taylor – jei neturėjai tokio kūno kaip jos – nepasiekiamas, o Audrey *Pusryčiuose pas Tifanį* buvo demokratiška.

Tik pagalvokime, kad visa tai galėjo neįvykti. Šiandien net juokinga prisiminti, kad Audrey šio vaidmens nenorėjo, cenzoriai maištavo prieš scenarijų, studija norėjo filmuoti *Mėnulio upę*, Blake'as Edwardsas nežinojo, kaip filmą užbaigti (jis iš tiesų nufilmavo dvi skirtingas pabaigas), Capote romanas laikytas kone nepritaikomu kinui. Tačiau juk visa tai tikrai įvyko.

Dar gerokai iki Audrey pasirašant sutartį, visi „Paramount“ studijos darbuotojai, prisidedantys prie *Pusryčių pas Tifanį*, gerokai dėl šio filmo nerimavo. Tiesą sakant, nuo tada, kai prodiuseriai Marty Jurowas ir Richardas Sheperdas įgijo teises į Capote romaną, pakelti *Tifanį* nuo žemės atrodė stačiai neįveikiama užduotis. Negana to, kad jiems ant rankų gulė smarkiai įtartinas pagrindinis veikėjas, Jurowas ir Sheperdas nė menkiausiai neįsivaizdavo, kaip, po velnių, jie paims romaną be antro veiksmo, su bevardžiu veikėju gėjumi, dramą be jokio motyvo, su nelaiminga pabaiga ir pavers ją Holivudo filmu. (Dar tebebūdama knyga *Pusryčiai pas Tifanį* kėlė sąmyšį. Nepaisant nežmoniško Capote garsumo, *Harper's Bazaar* atsisakė spausdinti romaną, bakstelėję pirštu į kai kuriuos prastą skonį burnoje paliekančius keturių raidžių žodžius.)

„Paramount“ žinojo, kad moraliniu požiūriu jų situacija su *Tifaniu* netvirta. Taip jaudinosi, jog išleido visą tuntulą stropiai parašytų pranešimų spaudai, jie turėjo įtikinti amerikiečius visišku tikrosios Audrey nepanašumu į Holę Golaitli. Ji ne sekso darbininkė, ji ekscentrikė. Juk yra skirtumas! Kad ir kaip stengėsi, visų apkvailinti kino studija neįstengė. „*Tifanis* – moralės požiūriu prasčiausias metų filmas, – 1961 m. piktai komentavo įpykęs žiūrovas, – jame ne tik parodoma prostitutė, puolanti

į glėbį „išsilaikiusiam“ vyrui, bet dar ir vagiliavimas laikomas pokštavimu. Bijau, kad paaugliai, pažiūrėję šį filmą, ims tik dar smarkiau vaginėti parduotuvėse.“ Tais laikais, kai seksualinė revoliucija paslapčia tebebrendo, *Pusryčiai pas Tifanį* buvo it slaptas maištininkas, tarsi per klasę pasiųstas meilės laiškelis. Tais laikais – jei sučiuptų, išvartų iš mokyklos.

Taigi įvertinus visus tuos priešiškus *Pusryčiams pas Tifanį* dalykus, kaip kūrėjai įstengė išleisti šį filmą į pasaulį? Kaip Jurowas ir Shepherdas įkalbėjo Audrey vaidinti rizikingiausią tuo metu jos karjere vaidmenį? Kaip scenaristas George'as Axelrodas apkvailino cenzorius? Kaip Hubertas de Givenchy sugebėjo tokią, regis, kupiną užuominų mažą juodą suknelę padaryti madą diktuojančiu modeliu? Ir pagaliau – gal svarbiausias klausimas – kaip *Pusryčiai pas Tifanį* privertė amerikietiškąją auditoriją patikėti, kad bloga mergaitė iš tiesų yra gera? Juk tada ji to tikrai negalėjo žinoti, tiesą sakant, jeigu kas būtų jai pačiai apie tai užsiminęs, veikiausiai būtų tik pasijuokusi. Tačiau Audrey Hepburn, palaikoma visų kitų *Pusryčių pas Tifanį* kūrėjų, jau buvo pasiruošusi apversti visus šiuos įsitikinimus. Šioje knygoje ir pasakojama apie tuos žmones, apie jų kuriamo filmo šurmulį ir apie tai, kaip tas šurmulys sudrebino visuomenę.

**PENKTASIS AVENIU:
PENKTA VALANDA RYTO**

1

APIE TAI SVAJOJA

1951–1953

PIRMOJI HOLĖ

Keliauti Trumanui Capote nori nenori tekdavo nuo pat mažų dienų. Apie trečiojo dešimtmečio pabaigą jo motina Lillie Mae palikdavo sūnų pas giminaičius kartais ištisiems mėnesiams, o pati suko ir suko ratus nuo vieno prie kito pretenzingo vyro. Galop tas mėtymas it perduodamo kamuolio ėmė vis mažiau Trumaną žeisti, o gal tiesiog priprato prie sielvarto ir laikui bėgant išsiugdė kone genialų gebėjimą prisitaikyti. Pajėgdavo pritikti beveik bet kur.

Po tėvų skyrybų penkiameitį Trumaną išsiuntė į tetos namus Alabamoje, į Monrouvilį. Štai dabar Lillie Mae nušvito proga palikti tą visų užmirštą miestą ir sparčiai mauti į didmiestį. Tik ten pavyks praturtėti, tapti garbinga visuomenės dama, kuria, žinojo, jai lemta tapti, ir galbūt, jeigu ne

Trumanas, tas sūnus, kurio niekada nė nenorėjo, būtų tapusi. Būdama nėsčia Lillie Mae – Nina, kaip prisistatydavo Niujorke, – stengėsi juo nusikratyti sukeldama persileidimą.

Jei ji būtų tiesiog išsinešdinusi ir niekad negrižusi, Trumanas gal net būtų kentėjęs mažiau. Tačiau Nina, išvykusi iš Monrouvilio, niekad per ilgai neužtrukdavo. Plevėsuodama prabangių audinių skvermais, ji nepranešusi apsireikšdavo, pakutendavo Trumanui smakrą, paberdavo įvairiausių pasiteisinimų ir vėl išnykdavo. O paskui, tarsi iki šiol niekada panašiai nebūtų pasielgusi, vėl visa pakartodavo iš naujo. Naujusias Ninos meilutis neišvengiamai ją išmesdavo už tai, kad esanti valstietė, kokia iš visų jėgų stengėsi nebūti, ir ji, pasukubomis nusileidusi tarnų liftu, bėgte parbėgdavo pas Trumaną, apsipylusi didžiulėmis it pupos ašaromis. Tačiau po poros dienų, gerai pasižvalgiusi po gimtąją Alabamą, Nina vėl išnykdavo aukščiausiose Manhatano mansardose.

Jei būtų buvęs vyresnis, būtų paslėpęs širdį nuo motinos taip, kaip išmoko slėpti ją nuo kitų, tačiau buvo dar toks mažas, kad neįstengė nieko kito, kaip ją mylėti. Motina tikindavo jį mylinti. Kartais, kai nusiveždavo į viešbutį ir žadėdavo, kad nuo šiol jie būsią drauge, jam atrodydavo, kad ji šneka rimtai. Įsivaizduokite, kaip jis nustebdavo, kai Nina, nakties tamsoje užrakinusi jį kambaryje, nueidavo į kitą numerį mylėtis už pinigų su kokiu nors turtuoliu. Trumanas, aišku, viską girdėdavo. Vieną tokią naktį vaikas rado atsuktą pigių jos kvėpalų buteliuką ir su tikro narkomano neviltimi ištuštino iki dugno. Tai jos nesugrąžino, nors kol nurijo tuos kelis atričius gurkšnius, atrodė, jog motina arčiau.

Paskui, per visą rašytojo karjerą, tas buteliukas – tai, kas liko iš motinos, – įkvėps beveik visus Capote kūrinis. Jam

buvo išties be galo sunku apčiuopti motinos kontūrus, perprasti meilės ir namų sampratas. O stengėsi. Tačiau kad ir kiek kvėpalų buteliukų ar viskio butelių būtų išgėręs, kad ir kokie jie būtų talpūs ar dailūs, tai neįstengė pakeisti gėlos dėl motinos netekties. Negalėjo to pakeisti nė ta gausybė moterų ar vyrų, su kuriais pats Trumanas susisaistydavo. Jiems niekaip nepavyko į tą tuštumą įlieti pakankamai šilumos.

Taigi Capote trokšdavo šilumos ir įsikirdavo į artimus žmones peilius primenančiais pirštais, kuriuos likęs vienas atgręždavo į save. Gerokai aštrūs, tie pirštai išlupo iš praeities jo motiną ir apgyvendino ją puslapiuose, kur pasitelkęs kalbą įstengė perkurti jos kvėpalų buteliukus į neblėstantį aromatą, vardu Holė Golaitli. Taip Trumanas ir perprato amžinumo prasmę.

Kai tai užuodė skaitantysis pasaulis, aromatingas *eau d'Holly* privertė visus pamilti Trumaną, o jis, anuomet paliktas motinos, tik to ir tetroško. Šito ir namų – ko nors pažįstamo: tarsi seniai žinomo kvapo, mėgstamo šaliko ar popieriaus svorelio su balta rože, kurį pasistatydavo ant rašomojo stalo kurdamas *Pusryčius pas Tifanį*.

BALTA ROŽĖ POPIERIAUS SVORELYJE

Kai 1948 m. Trumanas lankėsi Paryžiuje ir maudėsi liaupsėse po sprogimu tapusio pirmojo romano *Kiti balsai, kiti kambariai*, Jeanas Cocteau pakvietė jį į Colette „Palais Royal“ apartamentus.

Colette, *Gigi*, *Klodinos* ir nesuskaičiuojamų kitų romanų autorė, artėjo prie aštuoniasdešimties, tačiau vis dar buvo didžiausia prancūzų literatūros dama.

Kaip režisierius įkalbėjo Audrey vaidinti rizikingiausią tuometu jos karjeroje vaidmenį? Kaip scenaristas apkvailino cenzorius? Kaip Hubertas de Givenchy sugebėjo tokią, regis, kupiną užuominų mažą juodą suknelę padaryti mada diktuojančiu modeliu? Ir pagaliau – gal svarbiausias klausimas – kaip *Pusryčiai pas Tifanį* privertė amerikietišką auditoriją patikėti, kad bloga mergaitė iš tiesų yra gera?

Audrey Hepburn ir *Pusryčiai pas Tifanį* – tobulas derinys, padaręs milžinišką įtaką septintojo dešimtmečio visuomenei ir vis dar verčiantis žmones aikčioti, vos išgirdus šiuos žodžius.

Knyga įtraukia itin meistriškai parašytas romanas, kuris perkelia skaitytoją nuo scenarijaus peripetijų prie karų bei konfliktų filmavimo aikštelėje, kartu nepamiršdamas aptarti Audrey Hepburn išgarsėjimo, įtakos madai, Holivudo žavesio, seksualinės politikos bei naujos moralės sampratos. Pikantiškos detalės, išskirtinės asmenybės, tokių kaip Trumanas Capote, Edith Head ir Hubertas de Givenchy, biografijos nukelia į tuos laikus, kai apie seksualinę laisvę niekas garsiai nekalbėjo ir garsiojo Vudstoko dar reikėjo lukterėti. Jei perskaitytų šią knygą, Trumanas Capote, ko gero, būtų sužavėtas.

www.sofoklis.lt

9 786094 441448